

Podklady pre diskusiu k petícii k II. pilieru dôchodkového zabezpečenia

V Liptovskom Mikuláši , november 2007

Ing. Dušan Lukášik,CSc

Príloha : Dôvodová správa s výpočtami

Netradičný úvod umožní ľahšie objasniť podstatné črty zákona o sociálnom poistení a zákona o starobnom dôchodkovom sporení .

Pani Marka z Hornej Dolnej ráno o tretej ide podojiť kravy a obriaďiť statok. O 9 tej si umytá sadá k počítaču. Na internete si vyhľadá investičné stránky, posúdi posledný vývoj na svetových burzách a skontroluje stav svojho dôchodkového účtu v II. Pilieri. Po chvíli uvažovania vydá pokyn pre svoju DSS, aby časť z jej prostriedkov presunuli z konzervatívneho fondu do rastového fondu v súlade so zákonom o dôchodkovom starobnom sporení. Po poobedňajšom dojení, po tom, čo deťom dala večeru a skontrolovala ich úlohy do školy, si večer znova sadne k počítaču. Keďže jej skončilo dvojročné obdobie viazanosti na DSS, analyzuje už niekoľko týždňov, ktorá DSS bude lepšie zhodnocovať jej peniaze odložené na dôchodok. Dnes sa rozhoduje, pretože už zajtra sa vyberie do najbližšej pobočky Sociálnej poisťovne vybaviť prechod ku konkurenčnej DSS v súlade s§ 64b zákona o starobnom dôchodkovom sporení. Takto konkrétne vypadá podľa môjho názoru **absurdné riešenie povinného systému II. Piliera v zákone o starobnom dôchodkovom sporení.**

Je zrejmé, že zamestnávateľ tety Marky v súlade so zákonom bude odvádzať v jej mene povinné odvody do Sociálnej poisťovne a teta Marka bude očakávať od štátu, ktorý tieto odvody nariadil a mocenskými nástrojmi ich vynucuje plniť, **službu**. Tou službou je poistenie jej individuálnych sociálnych rizík¹, ktoré ju môžu v živote stretnúť. Teta Marka je vďačná životu, že ju riziká zatiaľ obišli a jej a jej rodine sa darí, ale predsa je spokojná, že tieto riziká sú vyriešené a ona môže kludne spať. Dokonca ani nevie, ktoré sú to riziká, pretože keď k nim dôjde, funkčný systém sociálneho poistenia sa postará o naplnenie svojho poslania. V povinnom systéme tetu Marku vôbec nezaujíma vývoj na finančných trhoch ako aj to, či má mať svoje aktíva v konzervatívnom alebo vyváženom fonde. Tetu Marku ale zaujíma, či v prípade úrazu bude ošetrená a tiež, či v prípade straty schopnosti pracovať bude dostávať **invalidný dôchodok** a v akej výške, či v prípade, že zomrie jej muž, bude ona a jej deti dostávať **primerané sirotské a vdovské dôchodky** a či jej štátom vynútená a teda aj štátom garantovaná penzia umožní **aspoň** mať strechu nad hlavou a dôstojne žiť v starobe. Voľakedy trochu špekulovala nerobiť, ale rýchlo zistila, že sa jej to nevyplatí, lebo by si znížila penziu. Má tri deti a dala ich študovať, lebo vedela, že jej štát zvýši penziu a to z daní, ktoré jej deti vyprodukurujú. Štát jej posielal na jej individuálny účet časť daní, ktoré platia jej pracujúce deti. Odborne povedané, tete Marke sa **zvýši kvalita života**, ak bude vedieť, že v situáciách, ktoré **ona ako jednotlivec-občan nevie a nemôže ovplyvniť**, bude tu funkčný systém, z ktorého dostane primerané sociálne zabezpečenie, ktorým sú kryté riziká sociálneho charakteru. To vytvára **dôležitý pocit bezpečia a spokojnosti** tety Marky. Teta Marka vie, že keď bude mať viac detí a tieto budú lepšie zarábať, bude mať vyššiu penziu. A to je to, čo reálne zaujíma tetu Marku z Hornej Dolnej, zaujíma ju, hoci to možno nevie vyjadriť slovami, za akých

¹ Sociálne zabezpečenie je teda možné definovať ako:

„Súhrnný systém verejných opatrení, ktoré spoločnosť môže uplatniť s cieľom ochrániť svojich občanov pred ekonomickými a sociálnymi ťažkosťami, ktoré by ináč mohli byť spôsobené značnou stratou príjmov ako výsledok

1. staroby,
2. invalidity,
3. choroby,
4. nezamestnanosti,
5. pracovného úrazu,
6. smrti živiteľa rodiny,
7. materstva,
8. zdravia (zdravotných nákladov)
9. a pomôcť uľahčiť finančnú záťaž na rodinu pri starostlivosti o deti.“

podmienok môže prežívať svoj život v primeranom sociálnom bezpečí a čo musí pre to urobiť. To je to, čo vytvára **podstatnú časť kvality života** tety Marky. Teta Marka má približne takúto víziu funkčného systému sociálneho zabezpečenia.

To, čo zaujíma podnikateľskú sféru je, aby v štáte kde podniká, mal k dispozícii vzdelanú, zdravú pracovnú silu a pokiaľ možno, aby náklady s ňou spojené boli primerané a konkurenčné v porovnaní s inými ekonomikami. Aj podnikateľa zaujíma, či sociálny systém má motivačné stimuly pre občana k vzdelaniu, práci, či zamestnanec nezneužíva systém zdravotného poistenia a či náklady v podobe odvodov a daní sú primerané. Podnikateľskú sféru tiež zaujíma, či systém sociálneho a dôchodkového poistenia poskytuje štátom stimulovaný ekonomický priestor na aktívne vytváranie vzťahu zamestnávateľ – zamestnanec.

To, čo zaujíma štát je, aby mal občan reálne zabezpečené ošetrovanie sociálnych rizík a aby náklady spojené so zabezpečením týchto rizík boli minimalizované. Zároveň systém **nesmie umožňovať jeho zneužívanie** bez primeranej sankcie pre občana a naopak, systém sociálneho zabezpečenia musí v sebe obsahovať **rad stimulov, ktoré budú vytvárať pre občana pozitívnu motiváciu k osobnej iniciatíve v práci**, priebežnému a trvalému získavaniu si vzdelania a znalostí či zručností a bude motivovať občana k zakladaniu a udržaniu rodiny. Aj preto zákon o sociálnom poistení spolu so zákonmi o II. Pilieri a zákone o doplnkovom dôchodkovom poistení predstavujú kľúčové zákony štátu.

Tak, ako kvalitne je skonštruovaný zákon o sociálnom poistení, tak potom efektívne vplýva na

1. *vytváranie kvality (spokojnosti, iniciatívy a bezpečnosti) života občana.*
2. *formovanie trhu práce,*
3. *formovanie rodiny*

Sú to významné zákony, kvalita ktorých ovplyvňuje podstatne individuálnu iniciatívu občana. Kvalita týchto zákonov ovplyvňuje aj súdržnosť spoločnosti, vedomie, že jednotliviec nie je sám a že o ekonomicky slabších je primerane postarané. Ak je skonštruovaný zle, **neplní svoju základnú funkciu pokrytie rizík sociálneho charakteru. Obohacovanie systému o ďalšie funkcie nad rámec krytia sociálnych rizík systém predražuje. Nevhodne skonštruovaný systém však vytvára priestor pre občana na jeho zneužívanie.** Dôsledkom je znižovanie motivácie niektorej z príjmových vrstiev spoločnosti, v extrémnom prípade zle skonštruovaný systém zasahuje negatívne celú spoločnosť. **Riešenie musí byť jednoduché**, pretože len vtedy je **zrozumiteľné občanom a vykonateľné**. Je to ale **občan**, v prospech ktorého musí byť zákon o sociálnom poistení skonštruovaný. V živote občana systém sociálneho poistenia hrá významnú úlohu, pretože do neho vstupuje ešte pred narodením² a je jeho súčasťou dokonca aj po smrti občana³. V súvislosti s konštrukciou II. Piliera dôchodkového starobného sporenia je namieste položiť otázku nasledovne:

Má byť systém sociálneho poistenia založený na spravodlivosti a rovnosti príležitostí tak, ako to stanovuje ústava, alebo budú občania našej republiky hrať ruletu v Kaníkovom kasíne s vysokými nákladmi na prevádzku?

² Rodina môže dopredu kalkulovať s dávkami podporujúcimi narodenie dieťaťa, starostlivosťou o mamičky pred narodením dieťaťa a pod.

³ Sú to pozostalostné dávky ako sirotské, vdovské a vdovecké, príspevok na pohreb a pod.

Ak dvaja občania s rovnakým platom a teda aj rovnakými odvodmi začnú šoriť v systéme II. Piliera v jeden a ten istý deň, napríklad 30. septembra 2007⁴ a výnosy vo fondoch zostanú zachované počas celého obdobia, potom ak jeden občan dá svoj príspevok do fondu s najnižším výnosom a druhý občan do fondu s najvyšším výnosom, tak **po 40 tich rokoch šporenia účet št'astnejšieho občana bude vyšší o 35%** a o to bude **vyšší aj jeho dôchodok**. V prípade dobrovoľného systému je možné takúto situáciu akceptovať, v prípade povinného systému je nutné sa spýtať: „**Mal občan možnosť posúdiť fakty, ktoré mu v rámci marketingu ponúkli DSS tak, aby mu umožnili sa rozhodnúť, ktorá DSS mu lepšie zhodnotí jeho peniaze? Mali občania rovnakú príležitosť pri výbere správcu fondu?**“ Ale DSS informovali občana, **že minulé výnosy nie sú zárukou budúcich ziskov. Občania nemali k dispozícii informácie, ktoré by im umožnili rozhodnúť sa, ktorý správca je lepší.** V povinnom systéme dôchodkového sporenia, kde sa občan nemôže rozhodovať, že odvody platiť nebude, **nemá pre svoje rozhodnutie taký súbor informácií, ktoré mu zaručujú rovnakú príležitosť správne sa rozhodnúť**, hoci mu to zaručuje ústava SR. Ako príde občan k tomu, že pracuje navlas rovnako ako sused, má celý život rovnaký plat a odvádza do II. Piliera rovnako a predsa v dôchodkovom systéme II. piliera bude mať v extrémnom prípade **o 35% nižší dôchodok?** Isté je len jedno. Vždy bude existovať fond s najvyšším a fond s najnižším výnosom a nikdy nie je možné vylúčiť, že dvaja občania s rovnakým príjmom počas života budú mať v týchto fondoch svoje účty. Potom je na mieste nasledovná otázka:

„Je takto skonštruovaný systém II. Piliera skutočne spravodlivý, alebo je výška dôchodku závislá od št'astia na ktoré poradové číslo DSS občan vsadí podobne ako v rulete?“ Je zrejmé, že pokiaľ by občania vedeli, ktorý fond bude mať najvyšší výnos, tak by postupne všetci presunuli svoje účty do jedného jediného fondu a veľmi rýchlo by sme mali len jednu DSS. Existujú zároveň vážne pochybnosti, či takto skonštruovaný systém II. Piliera **spĺňa znenie ústavy v časti v ktorej mu ústava zaručuje rovnosť príležitosti.** Zásluha občana je premietnutá vo výške platu a odvodov z nich a nie z výnosov z nich a predsa 35% tný rozdiel vo výške účtu po 40 tich rokoch hovorí jasne, **že je to systém nespravodlivý.** Presadzovanie systému II. Piliera, ktorý odstráni nespravodlivosť rulety v Kaníkovom kasíne je stanoviskom SMER-SD ako odpoveď na druhý bod petície.

Dobre skonštruovaný sociálny systém cez systém sociálneho poistenia je určený na riešenie životných situácií vymedzených zákonom, **ktoré sú sociálnymi rizikami.** Systém II. Piliera s 9% tnými odvodmi bol pôvodne skonštruovaný ako systém s individuálnymi účtami s kapitalizáciou odvodov na nich s cieľom poistiť vo výške 50% starobné dôchodky, pozostalostné poistenie a invalidné poistenie. Ale v systéme II. Piliera starobného dôchodkového sporenia je priamo v názve zákona zakomponované sporenie a do systému II. Piliera bola vnesená funkcia dedenia. Ale dedenie nie je sociálne riziko, ale dobrovoľné rozhodnutie občana zanechať po sebe svojim dedičom majetok. Dedenie je inštitút

4

Hodnoty podielových jednotiek k termínu 30.9.2007						
Inflácia meraná spotrebiteľskými cenami od 4/2005 do 30.9.2007			7,1037%	Zdroj Štatistický úrad SR		
DSS	Rastové fondy			Konzervatívne fondy		
	Jednotka Sk	Jednotka očistená o infláciu Sk	Priemerné ročné zhodnotenie očistené o infláciu v %	Jednotka Sk	Jednotka očistená o infláciu Sk	Priemerné ročné zhodnotenie očistené o infláciu v %
AEGON	1,134	1,059	2,31%	1,0958	1,0231	0,92%
ČSOB	1,1127	1,039	1,54%	1,087	1,0149	0,59%
ING	1,0941	1,022	0,86%	1,0929	1,0204	0,81%
AXA	1,1274	1,053	2,07%	1,0982	1,0254	1,01%
Alianz	1,1238	1,049	1,94%	1,1016	1,0285	1,13%
VÚB Generali	1,1218	1,047	1,87%	1,0934	1,0209	0,83%
Priemer			1,76%			0,88%

majetkového charakteru. Vloženie dedenia do systému II. Piliera vnieslo zároveň novú funkciu, funkciu ktorá za normálnych okolností nemá poistný charakter, ale charakter sporivý. Zákon ale nezvýšil odvody, ktoré by ekonomicky kryli túto funkciu II. Piliera. Keďže nikto z občanov na začiatku vstupu do II. Piliera nevie povedať, či ho nepostihne udalosť v situácii, kedy už nebude mať nikto z pozostalých nárok na pozostalostné dávky ale budú mať nárok na dedičstvo, potom v povinnom systéme každý občan bude musieť si sporiť na dedičstvo a to vo výške ďalších 9%. Je logické, ak nemáme zvýšiť cenu práce pre podnikateľa, potom táto časť sporenia musí byť zo mzdy občana. Pokiaľ by táto funkcia systému mala byť v II. Pilieri, znížila by sa povinne občanovi čistá mzdu. **Logika riešenia je v tom, že je nutné túto časť odvodov ako aj jej výšku ponechať na dobrovoľnom rozhodnutí občana a túto funkciu majetkového práva dedenia presunúť do štátom stimulovaného III. Piliera, kde nakoniec v súčasnosti aj je.** V opačnom prípade II. Pilier by skryte vyčerpával zdroje I. piliera pri krytí takých poistných rizík sociálneho charakteru ako je invalidita a pozostalostné dávky.

Pokiaľ by táto funkcia bola riešená na poistnom princípe, potom by sa každý občan skladal určitou čiastkou na dedičstvo pre tých občanov, ktorých by sa táto funkcia dedenia týkala. Ale dedenie nie je sociálnym rizikom a preto nemá byť riešené v systéme I. a II. Piliera. Jeho presunutím do tretieho dobrovoľného, štátom stimulovaného piliera znižuje nároky na výšku odvodov a zároveň dáva do súladu poslanie systému s jeho ekonomikou.

Tu je aj jedna z odpovedí na štvrtý bod petície o nezvyšovaní odvodov na dôchodkové poistenie.

Predstavme si, že občan ide do banky a požičia si peniaze. Banka mu peniaze požičia za predpokladu, že tieto peniaze sú kryté majetkom, napríklad nehnuteľnosťou alebo projektom alebo banka požičia peniaze občanovi na osobnú spotrebu a vtedy sú peniaze kryté jeho mzdou. Zároveň si zvyčajne banka vyžiada od občana poplatok za spracovanie úveru ako aj úrok, ktorý pokrýva cenu peňazí a zisk banky. Banka tiež ohodnotí bonitu občana a stanoví jeho riziko a výšku tohto rizika premietne do výšky úroku. Čím je riziko nižšie tým je aj nižšia riziková prirážka a teda úrok. V takomto ponímaní riziko predstavuje náklad a náklad musí v podobe úroku zaplatiť občan. Ak sa menia pomery na peňažnom trhu, banka má dostatok nástrojov, aby zvýšené náklady zaplatil občan buď okamžite alebo v primeranom čase cez zvýšený úrok. Banku obrazne povedané nezaujímá, čo s tými peniazmi občan urobí, či mu prinesú zisk alebo ich občan použije tak, že nakoniec má stratu, banku zaujíma, **či mu občan peniaze vráti aj s úrokmi, alebo nie a akú garanciu poskytne občan banke.** Exekúcie bytov občanov sú extrémnym vyjadrením povinnosti občana vrátiť peniaze ako aj dohodnutý úrok a občania to garantujú banke svojou strechou nad hlavou.

Keďže účty občanov slúžia správcovi t.j. DSS ako banka, z ktorej si požičiavajú peniaze na svoje podnikanie, tak pokiaľ DSS vráti peniaze na účet občana zhodnotenú na úrovni inflácie, **tak mu len vrátia jeho majetok v pôvodnej hodnote ale novej cene.** Bežné povinnosti ktoré má občan voči banke však nie sú adekvátne zakotvené v zákone o starobnom dôchodkovom sporení ako povinnosti DSS, to znamená, že **DSS nie je povinná vrátiť peniaze zhodnotenú na úrovni inflácie** a nie je vyriešený systém, v ktorom by sa **DSS spolu s majiteľom kapitálu, t.j. občanom, korektne podelila o dosiahnutý zisk, tak aby boli pokryté oprávnené náklady DSS.** Navyše ešte občan v súlade so zákonom zaplatí poplatok za to, že DSS si požičala peniaze od neho približne o 800 až 900% vyšší poplatok, ako je tomu v systémoch USA alebo Islandu. Neproduktívne náklady vo výške 0,7% až 0,9%⁵ z čistých aktív ročne znamená, že systém **Kaníkovo kasína** odčerpá

⁵ V súčasnom znení zákona o dôchodkovom starobnom sporení je DSS oprávnená účtovať 1% z odvodu a 0,07% z čistých aktív mesačne. Simuláciou je možné ukázať, že poplatok vo výške 1% z odvodov je rovné približne 0,2% z aktív ročne a k tomu je $0,07\% \times 12 = 0,84\%$, čo spolu je 1,04% z aktív ročne. Je to maximálny limit. Je možné očakávať, že DSS nebudú účtovať plné poplatky v rámci súťaže, je to však ich dobrovoľné rozhodnutie.

budúcim dôchodcom cca **500 mld Sk⁶ v podobe poplatkov a ušlých výnosov z nich počas 40 rokov navyše oproti riešeniam v systémoch USA , Kanady alebo Islandu.**⁷ Nedá mi pripomenúť, že nebankové spoločnosti odčerpali občanom cca 24 mld Sk, t.j. ani nie jednu dvadsatinu toho, ako je to naplánované v prípade systému II. Piliera, pokiaľ bude pokračovať v súčasnom stave. Zdôrazňujem, jedná sa o neproduktívne poplatky nad rámec bežných poplatkov v povinných dobre skonštruovaných systémoch. Významné zníženie nákladov na poplatky cieľove na úroveň 0,1 až 0,2% z aktív ročne oproti súčasnému stavu ktorý predstavuje cca 1% z aktív ročne znamená zároveň zvýšenie výšky účtu a teda aj penzie pre občana o 10 až 15%. **Kanikove kasíno vytvára z DSSiek proste zemepána, ktorému slovenský občan povinne odvádza desiatok, presne tak, ako za čias nevoľníctva.**

Správne oddelenie prechodového obdobia transformácie systému sociálneho poistenia zo systému PAYG na dvoj pilierový systém zároveň vyrieši niekoľko nastolených otázok v petícii.

Jednoduchá analýza poukazuje na fakt, že občan sa musí v novom systéme cez svoje príspevky zúčastniť minimálne 35 rokov na krytí sociálnych rizík a potom, po splnení tejto povinnosti je možné ponechať na jeho uvážení, či a kedy odíde do dôchodku, či bude zároveň pracovať a ako intenzívne. A je jedno, či je to žena alebo muž. V prechodovom období transformácie systému na dvoj pilierové riešenie, čo je 30 rokov, je potrebné zaistiť primerané kritériá tak, aby oprávnené nároky občana boli systémom zaistené a zároveň správne nastavené ekonomické parametre. 10 ročné prispievanie do II. Piliera ešte nikomu primeraný dôchodok nezaručí. Je možné len súhlasiť s tým, že po 10 rokoch vznikne občanovi právo, obsahom ktorého bude nárok na starobný a predčasný starobný dôchodok ale vyplácaný z I. piliera, popri prípade so štátneho rozpočtu.

Zákon o starobnom dôchodkovom sporení potláča trhovú súťaž medzi DSS pri zhodnocovaní spravovaných aktív. Zákon 43/2004 Z.z. o starobnom dôchodkovom sporení obsahuje v § 91 ustanovenia, ktoré predstavujú praktický nástroj na kontrolu dodržiavania kartelovej dohody v oblasti výnosov, stanovuje príslušnú sankciu pri porušení dohody. Táto konštrukcia efektívne zabezpečuje monopolistické chovanie všetkých účastníkov na trhu. Jej cieľom je maximalizovať zisk DSS cestou nadštandardných poplatkov, stiahnutých z účtov občana. Nie je to maximalizácia výnosu v súťaži DSS na trhu pri správe aktív, čo by bol žiaduci systém. Výsledkom tohto stavu je zníženie výnosov zo spravovaných aktív. Rozdiel medzi zhodnotením najvyšším a najnižším u jednotlivých DSS napríklad pri rastových fondoch je menej ako 1,5% ročne, čo len dokrešľuje funkčnosť kartelovej dohody. Zároveň ustanovenie §64b zákona monopolizuje konkrétnu DSS spravovať aktíva občana minimálne na dva roky, obmedzuje možnosť jeho rozhodovania a potláča trhovú súťaž. Podobne zákon

Môže byť situácia, kedy nemusia plniť minimálny limit v súlade so zákonom a vtedy sa vzdajú poplatkov ako vyrovnanie s núteným odvodom zo svojich aktív v prospech fondov. Keby bol limit nastavený tak, že minimálna úroveň je úroveň inflácie, potom je možné ohraničiť najnižšie výnosy na úrovni stálej hodnoty odvodov poistenca - sporiteľa.

⁶ Stále ceny na úrovni roku 2006

⁷ *Zvýšené administratívne náklady u privatizovaných systémoch pochádzajú priamo z peňazí, ktoré by za iných okolností oddržali dôchodcovia, čoho dôsledkom je zníženie ich mesačných dôchodkov v extrémne až o jednu tretinu v zrovnaní s dobre bežiacim verejným systémom Sociálnej poisťovne. Administratívne náklady, ktoré sú jednoducho odobraté poisťovcom v súkromných penzijných systémoch sú poplatky a platby finančným ústavom, čo vyjadruje ich záujem propagovať privatizáciu dôchodkového systému v USA a v ďalších krajinách. Americké finančné spoločnosti ako napríklad Merrill Lynch boli jednou zo spoločností, ktorá finančne najviac získala pri privatizácii systému sociálneho poistenia napr. v Chile.*

neurčuje povinnosť informovať občana o reálnom zhodnotení jeho účtu ani o reálnom zhodnotení jeho príspevkov. Sú to zložité výpočty, ktoré občan musí absolvovať, aby sa vôbec dozvedel, či náhodou jeho účet nepodlieha erózii inflácie, voči ktorej nie je v II. Pilieri chránený, hoci I. pilier mu túto ochranu v zákone zaručuje.

Zákon o starobnom dôchodkovom sporení ustanovuje jednu a tú istú DSS za správcu účtu ako aj za správcu aktív. Tým zavádza pre konkrétnu DSS **konflikt záujmu medzi správou účtov a správou aktív** so všetkými jeho dôsledkami, ktoré nakoniec vedú vždy k nižším výnosom.

Ak definujeme materstvo ako sociálne riziko spôsobujúce zníženie príjmov, potom takýto občan čerpá prostriedky z I. piliera. Z princípu rozprávky o troch grošoch by to malo byť potom dieťa, keď vyrastie, ktoré vráti rodičovi to, čo dostal požičané. Dobre nastavený systém individuálnych účtov II. Piliera a dane z príjmu fyzickej osoby dokáže túto skutočnosť riešiť. Tým sa vytvorí medzi generačná väzba priamo v rodine a výsledkom je, že sa vytvárajú predpoklady na pozitívne formovanie rodiny a demografickej situácie v spoločnosti. Pochopenie vnútorných súvislostí systému umožňuje s ďaleko vyššou kvalitou a nižšími nákladmi riešiť problém petície uvedený v bode 5.

V posledných rokoch veda pomerne transparentne preukázala, že presun medzi generačnej redistribúcie len vo forme finančnej na úrovni štátom organizovaného systému sociálneho poistenia v starobe viedol k potlačeniu vnímania ekonomickej funkcie dieťaťa a jeho úlohy v rodine pri zabezpečení staroby vlastného rodiča. V priebehu necelých 80 rokov poklesol ukazovateľ počtu narodených detí jednej rodičke v Európe z priemeru 3 na 1,25 (SR) až 1,5, čo vytvára vážny demografický problém. Vyriešenie medzi generačných redistribučných procesov na úrovni rodiny do systému sociálneho poistenia umožňuje znova rozšíriť vnímanie dieťaťa z len citovej roviny aj o roviny ekonomickú. Doplnenie riešenia o ďalšie krátkodobé a strednodobé opatrenia dáva šancu nájsť recept na aktívne formovanie rodiny práve cez vytvorenie nových ekonomických väzieb. Opäť je možné aktívne využiť potenciálne možnosti individuálneho účtu a vytvoriť želaný mix motivácií a stimulov.

Kanikova reforma zákona o sociálnom poistení bola od roku 2003 **27 krát novelizovaná** a zákon o starobnom dôchodkovom sporení bol **9 krát novelizovaný**. To svedčí o zložitosti problematiky. Fakty, spomenuté vyššie, ktoré sú k dispozícii, poukazujú zároveň aj na odborné nezvládnutie problematiky. Ich neriešenie môže znamenať vážne problémy spoločnosti do budúcnosti. **V konečnom dôsledku dopadnú na občana v podobe nižšej životnej úrovne.** Jednou novelou sústavy zákonov asi nebude možné vyriešiť všetky problémy, ktoré zákon v sebe obsahuje. Množstvo noviel za posledné tri roky signalizuje, že bude potrebná systematická práca na zákone. Nik nemôže čakať, že v tak zložitom zákone v jednej novele zákona o sociálnom poistení je možné vyriešiť všetky problémy, ktoré tu predchádzajúca vláda zanechala. Riešenie, ktoré je nutné prijať možno zhrnúť do nasledovných bodov:

- 1. vyriešiť vyvážený systém solidarity, ktorý bude stimulovať iniciatívu jednotlivca a vytvorí mu predpoklady pre kvalitu života**
- 2. bude súčasne zabezpečovať krytie zákonom definovaných sociálnych rizík**
- 3. bude mať primerané náklady na prevádzku systému sociálneho zabezpečenia**
- 4. bude efektívne sankciovať snahy o jeho zneužitie**
- 5. bude stimulovať k tvorbe a reprodukcii rodiny**
- 6. bude tvoriť štátom garantovaný finančný základ každého občana s nadstavbou III. dobrovoľného štátom stimulovaného systému DDP a ostatných finančných inštitúcií ako sú banky, poisťovne investičné spoločnosti a pod.**

Ako posledné by som spomenul fakt, ktorý je možno abstraktný, ale veľmi dôležitý pri riešení systému sociálneho poistenia. Tým je správne ekonomické nastavenie úrovne

solidarity. Kanikove novely zákona o sociálnom poistení posunuli **vo výdavkovej časti úroveň výšky solidarity smerom na posilnenie zásluhovosti nad štandardný rámec cieľ a sociálneho systému.** Tento posun ale nebol premietnutý v príjmovej časti systému. Vytvorená nerovnováha solidarity nad doporučované hodnoty parametrov smerom k zásluhovosti zvyšujú okamžité výdaje a tým **aj náklady v podobe nutnosti zvýšenia príjmov do systému.** Dôsledkom takéhoto riešenia je zdraženie pracovnej sily a demotivácia časti pracujúcich s vyššími príjmami. Zabezpečenie príjmov Sociálnej poisťovne je podstata motivácie predloženej novely zákona, to je to, čo predložila pani ministerka ako okamžité riešenie s cieľom zodpovedne zabezpečiť príjmy a likviditu systému v krátkodobom a strednodobom horizonte. Podstatu tejto prvej novely je možné vnímať aj ako **vytvorenie dostatočného časového priestoru na systematické prepracovanie sociálneho a dôchodkového zabezpečenia.** Posun smerom k posilneniu zásluhovosti zároveň posunul výšku starobného dôchodku nad cieľ, ktoré má štandardný povinný systém sociálneho zabezpečenia **a ktoré sú v dobre nastavených systémoch dôchodkového zabezpečenia riešené III. štátom stimulovaným dobrovoľným pilierom.** Je zrejmé, že z dlhodobého hľadiska je účelnejšie miesto zvyšovania odvodov a teda zdražovania pracovnej sily vrátiť sa **k vyváženému zabezpečeniu cieľ a základného systému sociálneho zabezpečenia cez doporučené parametre sociálneho poistenia.**

Podstatný problém riešenia likvidity sociálneho systému a okruhu verejných financií je privatizácia účtov II. Piliera.

Skutočne neexistuje jediný rozumný dôvod, prečo by účty nemohla spravovať jedna verejno právna inštitúcia v tom istom režime kontroly a dohľadu ako súkromný správca účtov. **Tým by aktíva ostali na účtoch v okruhu verejných financií aj keď by ich správu zaisťoval súkromný sektor.** Zároveň je možné vyriešiť likviditu systému sociálneho zabezpečenia pri majetkovom krytí účtov II. Piliera vedených v okruhu verejných financií fondom medzi generačnej solidarity ako nástroja na medzi generačnú redistribúciu národného majetku medzi generáciami cez systém dôchodkového poistenia v II. Pilieri pri dôslednom uplatnení zásluhovosti jednotlivca.

Vyriešenie vyššie uvedených problémov umožňuje znížiť náklady na sociálny systém a tým aj znížiť náklady na pracovnú silu, o čo žiada podnikateľský sektor. Je vhodné docieľiť štandardné zabezpečenie požadovanej kvality krytia sociálnych rizík, vyriešiť individuálnu motiváciu na zvyšovanie kvalifikácie pracovnej sily, čo opäť žiada podnikateľský sektor.

Riešenie umožňuje na výstupe poistiť účet II. Piliera vedený v okruhu verejných financií štátom na úrovni inflácie meranej spotrebiteľskými cenami a zrovnoprávniť I a II pilier.

Zabezpečíme tým pre občana a teda aj pre tetu Marku z Hornej Dolnej, že občania nadobudnú pocit bezpečia a tým sa výrazne zvýši ich kvalita života. Sociálny systém bude nútiť mladého človeka rozmyšľať o zakladaní rodiny a pripravovať vzdelanú novú generáciu. Je evidentné, že systém sociálneho poistenia je schopný riešiť zásluhovosť (zásluhovosť ekonomickú ako aj zásluhovosť pri tvorbe ľudského kapitálu) každého jednotlivca pri štandardných pomeroch solidárneho prispievania na krytie sociálnych rizík. Tým je možné vytvoriť predpoklady pre spoločnosť, v ktorej každý jednotlivec bude mať svoju vlastnú motiváciu pre zabezpečenie svojej kvality života. Kvalita života bude výsledkom jeho osobného úsilia a nik mu na takto vytvorené sociálne zabezpečenie nebude môcť siahnuť. Zvýši sa súdržnosť rodiny. Bude mať k dispozícii individuálny účet ako meradlo jeho vlastnej iniciatívy. A tak z nevoľníka odvádžajúceho povinný desiatok kartelu DSS v Kanikovom kasíne je možné vytvoriť priestor pre vznik hrdého, sebavedomého občana SR, občana, ktorý sa bude môcť spoľahnúť na to, že je to štát, ktorý mu cez efektívny regulačný rámec systému sociálneho poistenia vytvára základné istoty života a oceňuje primerane jeho individuálnu iniciatívu.